

**Nyelvtanítás nyelvkönyvek nélkül, avagy az
autentikus anyagokban és az egynyelvűségben
rejlő lehetőségek**

Arany László
Ózd, 2013. február 09.

Tíz, tizenöt esztendei, szorgalmas és figyelmes tanulás után végre megérti az ember, hogy angolul sajnos nem lehet megtanulni (Márai Sándor: Négy évszak – Angolul)

Bevezető

Napjainkban az életünket behálózó szolgáltatások igénybevételének csupán pénztárcánk szabhat határt; az üzletek, áruházak, bevásárlóközpontok kínálata, a szolgáltatások mennyisége, milyensége és minősége napról napra gyarapszik. Az internet segítségével információk áradatához juthatunk rövid időn belül. Életvitelünk, mindennapi életünk felgyorsulását elsősorban az elmúlt években bekövetkezett technikai fejlődésnek köszönhetjük. Társadalmunk a „sebesség és a gyorsaság társadalmává” forrta ki magát. Az agyunkat érő külső impulzusok: reklámok, hirdetések, a média által közétett hírek, a munkahelyeken, iskolákban előírt elvárások mind, mind arra sarkallják az embert, hogy feladatát minél hamarabb, minél gyorsabban lássa el. Ez a mentalitás „átragadt” az emberek családi életére is: készítsünk gyorsételeket, mihamarabb kapjunk meg, szerezzünk meg mindent, amire szükségünk van.

Az elmúlt tíz-tizenöt évben felnőtt egy olyan generáció, aminek ez a „sebesség-orientált” társadalom az élete részévé vált. A kisgyermek, kamaszok, fiatal felnőttek számára ez az életforma teljesen természetes, ezáltal nehéz őket türelemre, kitartásra nevelni! Idegen nyelvet márpedig e két tulajdonság hiányában nehéz, szinte lehetetlen elsajátítani.

Egy hatéves iskolaérett gyermek anyanyelvén megközelítőleg kétezer szót ismer, írni, olvasni még nem tud. Életének első értelmes szavait megközelítőleg egyévesen ejti ki, egyszerűbb mondatait, pedig másfél- kétévesen kezdi el felépíteni; és teszi mindezt egy olyan környezetben, (család, rokonok, ismerősök) ahol odafigyelnek rá, türelmesen kijavítják a kiejtésbeli hibáit, nyelvtanilag helytelen mondatait. A szeretet, a türelem, a biztatás és a folytonos nyelvi környezet az, ami segít anyanyelvünk elsajátításában. (Szándékosan nem használom a „megtanulás” szót, hiszen nyelvet és nem csak egy idegen nyelvet, mint ahogy azt a fenti idézet is érzékelteti, hanem anyanyelvünket is „csak” elsajátítani, használni és fejleszteni lehet.)

A nyelvtanulás, legyen itt szó az anyanyelvünkről, vagy egy idegen nyelvről, időigényes tevékenység és egy véget nem érő érési folyamat. Mindenki képes idegen nyelv elsajátítására, aki képes anyanyelvét is művelni. Természetesen mindannyian máshogy vagyunk „kódolva” – ahogy anyanyelvünket sem egyszerre és egy időben kezdjük el használni, úgy ez az idegen nyelv alkalmazására is igaz. Van, aki anyanyelvén már egy évesen megszólal és van, aki csak három évesen kezd el beszélni. A későn érő nyelvhasználó korántsem jelenti azt, hogy az illető „nehéz felfogású”, vagy majd élete során tanulási problémákkal fog küzdeni.

Anyanyelvünk elsajátítása során a fentebb említett szempontokon kívül a másik legfontosabb alkotóegység az autenticitás és az egynyelvűség. Gondoljunk csak bele, hogy egy anyanyelvét tanuló ember, mennyi olyan szöveget hall, ami nem az ő korosztályát célozza meg: a rádión, televízión, interneten áramló hallott szöveg, a családon belül elhangzott felnőtt beszélgetések, vagy az egymásnak felolvasott részletek egy könyvből, regényből vagy újságból, mind, mind közvetlenül tanítják az anyanyelvét tanuló embert, példát mutatnak, mintát adnak a nyelvről és annak használatáról.

Ha óvodába járó négy- ötéves gyerekeknek angolul bemutatkozunk, (Hello, my name is Laci.) a kicsik, annak ellenére, hogy nem ismerik a birtokos névmást, a létigét, a „name” szót és a helyes angol szórendet, megértik a szándékot, az információt tartalmazó mondatot, hiszen rövid életük során nem egyszer kerültek már olyan élethelyzetbe, ahol bemutatkozásra került sor, így esetünkben a szituáció az, amiből ki tudják következtetni a közlési szándékot. Meglátásom szerint egy nyelvtanár elsődleges feladata, hogy a nyelvi órákon olyan környezetet és élethelyzeteket teremtsen, melyekből a nyelvtanuló „rávezethető” a nyelv használatára. Ezért a hagyományos szódolgozatok íratásának és szöszedetek tanításának a jelentősége megkérdőjelezhető.

Az emberek többsége vizuális tanuló, ezért a nyelvi órák elképzelhetetlenek képi megjelenítés nélkül – legyen az álló-, vagy mozgókép. Fontos, hogy az elsajátítandó szó, kifejezés, gondolat köthető legyen valamilyen vizuális megjelenítéshez, szituációhoz.

A következő pár oldalon azt igyekszem bemutatni, hogy anyanyelvünk elsajátításának technikáit milyen mértékben és milyen hatékonysággal lehet beépíteni az idegen nyelvi tanulási-tanítási folyamatba.

I. A KILENCEDIK ÉV (432 óra – beszédfejlesztés, olvasott, hallott szövegértés fejlesztés)

A bemutatásra kerülő angol nyelvi órákon részt vevő tanulók tizennégy évesen kezdték meg tanulmányaikat A2-es szinten. A rendelkezésre álló órakeret az öt év alatt 992 óra. Ez a magas óraszám változatos tananyagot és egyedi tantervet követel meg. 992 óra, nem megfelelő nyelvtanári előkészületekkel, egyhangúvá teheti a nyelvi órákat és ellenszenvet ébreszthet a nyelvtanulóban a tanult nyelv iránt.

Szeptember: Gyors bemutatkozás után, felvezetésképp megismerkedtünk a fontosabb mesehősök angol nevével, majd a Szépség és a szörnyeteg c. rajzfilm prologusának (lásd DVD) hallás utáni leírását követően a tanulók azt a feladatot kapták, hogy szóban mutassák be gyermekkoruk egyik kedvenc meséjének történetét. Ezt követően miután összegyűjtöttük filmek zsánereit, a tanulóknak angolul szóban be kellett mutatniuk egyik kedvenc filmjüket. A szóbeli bemutatásokat a tanulók az ő általuk felállított felelési sorrendben végezték el. A nyelvi önbizalom erősítése érdekében fontos hagyni a nyelvtanulót, hogy maga döntsön arról, mikor érzi magát felkészültnek arra, hogy közölni valóját megossza egy csoport előtt. Egy nyelvtanuló egyik legnagyobb problémája az önkifejezés. Az egyik legáltalánosabb hiba, hogy a nyelvtanuló először végigmondja fejből a közölni szánt gondolatot magyarul és azt akarja lefordítani angolra. Ezt tolmácsolásnak hívják, ami a legmagasabb nyelvi ismeretet igényli. A csoport tanulóival azt kellett elsősorban megértetni, hogy nem fordítani, hanem információt közölni kell. Ennek talán a legegyszerűbb módja az egyszerűsített olvasmányok megismertetése, hiszen így a nyelvtanuló szembesülhet azzal a ténnyel, hogy kevés szókinccsel (300-400 szó) is kifejezhetjük magunkat. A csoport tanulóinak érdeklődési köréhez igazítva a *Monkey's Paw* (lásd DVD) c. kiadványt választottam, amit közös olvasás után a tanulók csoportokra bontva előadtak.

Október: Ennek a hónapnak a végére a *Nightmare Before Christmas* c. animációs musical-horror-paródia (lásd DVD) megtekintése és tartalmának számonkérése lett beütemezve. Ahhoz, hogy a filmet úgy nézhessük meg angol szöveggel és angol felirattal, hogy azt a tanulók meg is értsék, rengeteg előkészítő munkát kellett végezzünk. Zenés filmről lévén szó, a történetben tíz dal hangzik el, aminek mindegyikére készült egy-egy feladat. (lásd DVD) Miután az egyes dalokhoz tartozó feladatot közösen megoldottuk, a dalszövegek kifejezéseit és idegen szavait vettük górcső alá. A tanulók pedig minden egyes feldolgozott dal után megpróbálták kikövetkeztetni a történetet. Miután végeztünk a dalokkal és a diákok fejében a dalok alapján megszületett egy történet, megnéztük a filmet és összehasonlítottuk annak történetét a tanulók által elképzelt történettel.

November: A hónap elején a diákok, mit sem sejtve, hogy mi vár rájuk a hónap végén, a kérésre megadtak egy olyan témakört, ami közel áll hozzájuk, amiről szívesen beszélnek, majd, egy általam készített PowerPoint prezentációt „THE MOTHMAN” (lásd DVD) mutattam be a csoportnak. (A tanulók informatika órán szeptember óta foglalkoztak a PowerPoint prezentáció készítésének alapjaival.) Ezt követően egy újabb prezentáción keresztül „THE STRUCTURE OF A PRESENTATION” (lásd DVD) megbeszéltük, kielemeztük, hogy hogyan is kell egy prezentációt egyszerűen felépíteni; majd a tanulóknak, az általuk megadott témakörből, adott határidőre, prezentációt kellett készíteniük. A felkészülésre körülbelül két hét állt a rendelkezésükre.

A felkészülési idő alatt (két hét) a nyelvi órákon a The War Of The Worlds c. zenés darab feldolgozására került sor. A feladat hagyományos szövegbeírós feladat. A tanulóknak az általam elkészített, digitálisan kivetített PowerPoint dokumentumba kellett a hiányzó szavakat hallás alapján beírni. (lásd DVD) A zenés darab (90 perc), számítógép segítségével, tíz egyforma részre lett felosztva. A szöveg a tanulók szintjéhez képest nagyon nehéz, de a feladatok összeállításánál azokat a szavakat hagytam ki a szövegből, amelyeket biztos megértene. Ennél a feladatnál nem cél a szövegértés. A gyakorlat a nyelvi önbizalom további erősítését tűzte ki célul, hogy a tanulók azt érezzék: „De nehéz szöveg, mégis meg tudom csinálni!”

December – Január: Ez a két hónap az olvasott és hallott szövegértésről és szókincsbővítésről szólt. Az „An Inconvenient Truth” c. (lásd DVD) dokumentumfilm átiratának (lásd DVD) a teljes értelmezésére került sor. A szöveget mondatról mondatra felolvastam a tanulóknak és az ő nyelvi szintjükre átfogalmaztam, hogy filmnézéskor az érthető legyen számukra. A film témája (globális felmelegedés) és nyelvezete nagyon nehéz. Az elsődleges céloom itt az volt, hogy elsajátíttassam a tanulókkal azt a készséget, amivel alkalmassá válnak olyan szövegből lényegyet szűrni, ami képességüket meghaladja.

Február: Ebben a hónapban egy újabb filmet dolgoztunk fel.(Seabiscuit – lásd DVD) A filmet öt perces blokkokban angol felirattal néztük végig. Minden ötödik percben megálltunk és egy-egy tanuló, miután megbeszéltük a feliratban olvasott ismeretlen szavakat, elmondta az adott részben látottakat.

Március: Akármennyire is igyekeztem a nyelvi órákat szórakoztatóbbá tenni a diákok kifáradtak és „feltöltődésre” volt szükségük, ezért hogy az órák még változatosabbak legyenek, ma ismert populáris és rock dalokat dolgoztunk fel. A dalokat úgy válogattam össze, hogy azok témájáról beszélgetni lehessen. (lásd DVD)

Április – Május: Április végére a tanulóknak, csoportokra bontva az iskolájukban kellett idegenvezetést tartaniuk egy képzeletbeli delegációnak bemutatva az iskola termeit, irodáit, a speciális tantermeiket a könyvtártól az étkezdéig. Ez volt az első, a tanulók által teljesen önállóan összeállított feladat, amivel a májusi városi idegenvezetést készítettük elő. A tanórákon a „The Little Prince” c. kisregényt dolgoztuk fel az általam összeállított feladatok alapján. (lásd DVD)

Június: A tanév utolsó hónapját a gyerekekkel az iskolaudvaron egy egyszerűsített szabályokra épülő baseball játékkal töltöttük el.

II. A TIZEDIK ÉV (144 óra – hallás-és beszéd-készség fejlesztés)

Ebben a tanévben dokumentumfilmek feldolgozásával foglalkoztunk. Az általam kiválasztott dokumentumfilmek hanganyagát számítógéppel digitalizáltam, majd azt négy-ötperces darabokra vágtam és halláskészséget mérő feladatokat készítettem hozzájuk, (lásd DVD) melyeket kétszeri meghallgatás után a diákok önállóan oldottak meg. Egy dokumentumfilmből tíz-tizenegy feladat készült. Miután az összes feladattal végeztünk, a diákokkal közösen megnéztük a filmet, majd minden egyes tanulóknak szóban be kellett számolnia a filmben látottakról, hallottakról. A tizedik év angol nyelvi óráit teljesen kitöltöttük a dokumentumfilmek feldolgozásával.

III. A TIZENEGYEDIK ÉV (144 óra – olvasott szövegértés, szókincsbővítés, beszéd-készség)

2004-ben két híres angol színész Ewan McGregor és Charley Boorman körbemotorozták a földet Londontól New Yorkig. Kalandjaikról útikönyv és egy 10 X 45 perc részes dokumentumfilm készült. (Long Way Round) Ebben az évben ezt az útikönyvet dolgoztuk fel olvasás értését mérő feladatokkal. A könyv digitális kiadványából weblapot szerkesztettem, a leírást pedig akkora darabokra vágtam, hogy az adott részhez tartozó feladatsor, amit szintén én készítettem, egy negyvenöt perces órán elvégezhető legyen. (lásd DVD) A tízrészes dokumentumfilmet pedig az útikönyv egyes szakaszaihoz igazítva néztük meg. A könyvből két weblap készült: egy a diákoknak, ami csak a szövegből állt és egy tanári példány, ami szöveghez tartozó feladatokat is tartalmazta.

IV. A TIZENKETTEDIK ÉV (144 óra – olvasott szövegértés, szókincsbővítés, beszéd-készség)

Az előző évben nem értünk a Long Way Round c. útikönyv végére ezért ebből a tanévből még három hónapot használtunk fel annak befejezésére. Ezt követően egy Stephen King novella (A Good Marriage) hangoskönyvvvel történő felolvasására került sor. A történet egy sorozatgyilkos családapáról szól. Olvasás előtt nyolc órát szántam a felvezetésre, aminek keretén belül megbeszéltük a jó házasság alapjait, majd feldogoztunk egy rövid videót, amelyben egy igazi sorozatgyilkos vallomását nézhettük, hallgathattuk meg. (lásd DVD) A téli hónapokban feldolgozásra került Jack London: To Build A Fire c. novellája. A történetet a Long Way Round útikönyvhöz hasonlóan dolgoztuk fel. (lásd DVD) A tanév hátralévő részében a BBC Radio által készített Slumdog Millionaire c. rádiójátékot hallgattuk meg. A közel két és félórás rádiódramát, a tizedik tanévben feldolgozott dokumentumfilmek mintájára dolgoztuk fel. (lásd DVD) Ezt követően megnéztük az ebből a történetből, azonos címmel készült filmet, majd a nyelvtanulók összehasonlították a rádiójáték és a film történetét, kiemelve a különbségeket.

V. A TIZENHARMADIK ÉV (128 óra [ebből 64 óra egy másik nyelvtanárral] hallott szövegértés, beszéd-készség)

A tanév első félévében három rádiójátékot dolgoztunk fel, melyből kettőt (Dracula, Shawshank Redemption) (lásd DVD) az előző tanévben meghallgatott Slumdog Millionaire mintájára értelmeztünk. Mindkét rádiójáték feldolgozása után megnéztük a történetek film adaptációját is angolul. A harmadik BBC rádiójátékra, East Of Eden, már nem készítettem feladatokat. A felvételt öt-hat percenként állítottam meg és az általam választott tanulónak a saját jegyzetei alapján kellett a hallottakat angolul összefoglalni. Február második hetére fejeztük be a Babies c. francia dokumentumfilm (lásd DVD) megtekintését. A film Namíbiában, Tokióban, Mongóliában és San Franciscóban született gyermekek első évét mutatja be. Február utolsó két hetében erről a filmről fogunk a nyelvi órákon beszélgetni. A hátralévő két hónapban még feldolgozásra fog kerülni a The Doors c. életrajzi film. Megismerkedünk az 1960-as '70-es évek Amerikájával (holdra szállás, a Kennedy gyilkosság, a hippy mozgalom, vietnámi háború).

A csoport 20 fővel indult négy és félévvel ezelőtt A2-es szinten. A létszám és a tanulói összetétel nem változott az elmúlt évek alatt. A 20 főből 12 tanuló B2-es típusú nyelvvizsgát szerzett a tizenegyedik év végére, egy tanuló C1 típusú nyelvvizsgát szerzett a tizenkettedik év végére. Az utolsó félévben még három tanuló fog B2-es nyelvvizsgát tenni, ketten pedig még tanulmányaik befejezése előtt megcélozzák a C1-es nyelvvizsgát.

A tanulók sikerességét általában a tanár felkészültségére vezetik vissza, kudarcukért viszont magukat a tanulókat okolják. A diák kudarca a tanár kudarca is.

A nyelvi órákon elvégzett feladatok, a feldolgozott témakörök, dokumentumfilmek, a meghallgatott zenék, a szórakoztató ipar filmjei, a nyelvi órák változatossága mit sem ér, ha a nyelvtanuló, a diák nem partner a nyelvi órákon. Úgy vélem, tantárgytól függetlenül, egy diák sikere hetven százalékban a saját munkájának, húsz százalékban a tanuló mögött álló család támogatásának és tíz százalékban a tanár munkájának köszönhető. Ugyanabból az anyagból két egyforma óra két különböző csoportban, vagy egyénnel nem tartható, viszont hiszem, ha a nyelvtanár nem tárgyat, hanem nyelvet tanít, nyelvvoktatás tekintetében is felvehetjük a versenyt más, nálunk ezen a téren előrehaladottabb országokkal.